

Југословени имају то поглавље своје историје сад баш за собом. Њима, разуме се, није диван плод јединства револуционарном снагом стресен са стабла, и ако је у рату по где који мученик на подножју цес. и кр. вешала био сведок народне мисли, већ им је без икаквих напора пао у крило сломом Хапсбуршке царевине. Зато што је испуњење било дошло пре но што је чежња била прерила све слојеве народа, љусци у многоне свакако недостаје садржина; југословенска је држава ту али се натеже са југословенском државном свешћу; српско-хрватско-словеначка нација је у покрету али далеко за њом рамуца српско-хрватско-словеначки национални осећај. То не сме никога чудити, јер је чак и велики немачки народ тако тешко притискивало наслеђе његове по племену и вери одвојене, по државном склопу и трговинском правцу растргнуте прошлости, да још за дуго време чак ни човек са најфинијим чулом слуха није могао зачути удар била једног великог националног осећаја, те је још Гете писао:

„Ви се, Немци, узалуд надате, да ћете се моћи образовати у нацију; зато се, а то можете, слободније развите у људе“.

Колико је замршенији положај за Југословене, код којих су турска и млетачка, аустријска и мађарска владавина, римска, православна и мухамеданска вероисповест, месна и покрајинска подвојеност као последица привредне заосталости, немачки и руски културни утицај, велико-српски и велико-хрватски циљеви развили све друго самонеједан јединствен и затворен свет осећаја и мисли. Али са Југословенима стоји слично онако, као што је било